

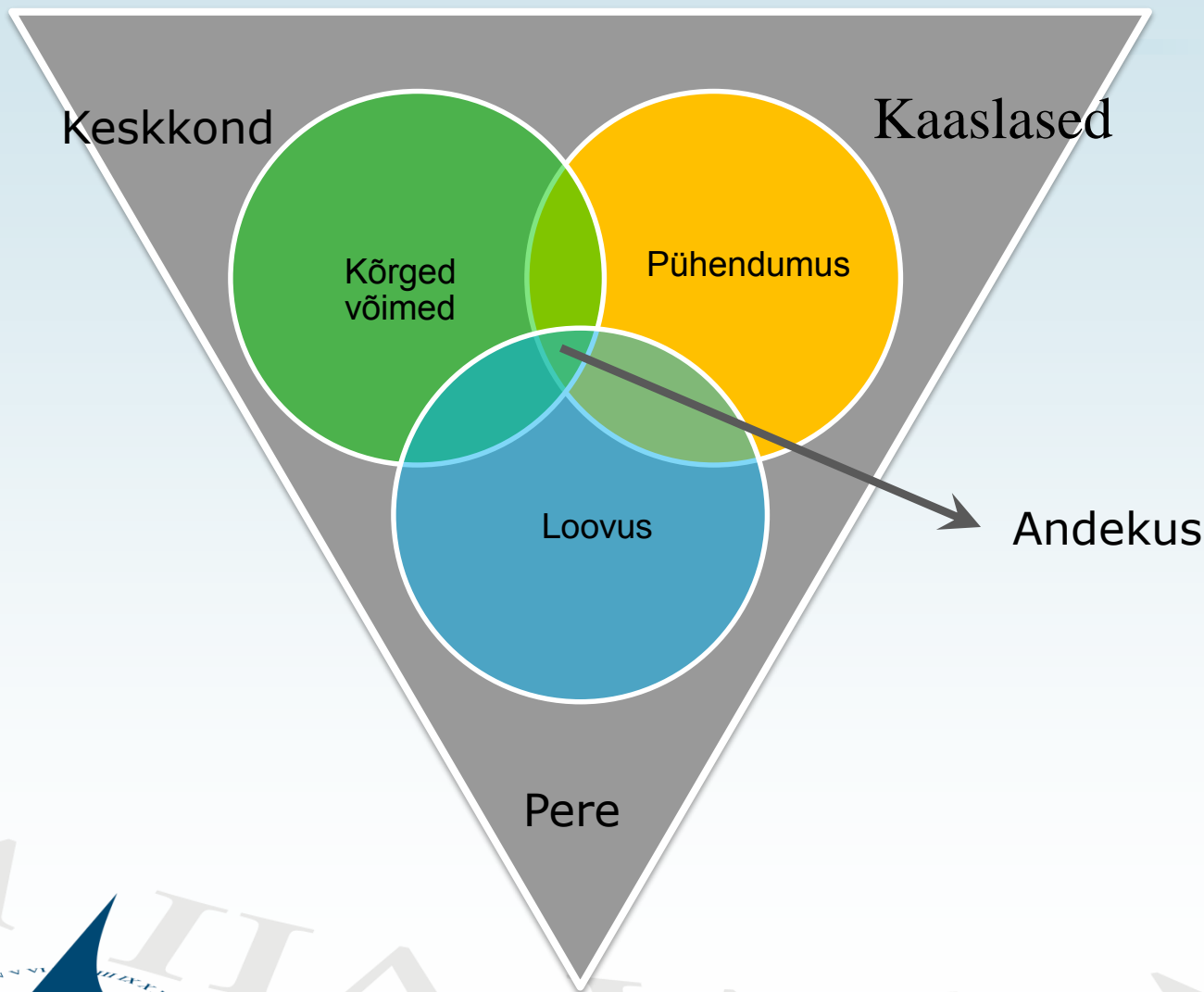


Kellest näeme tulevikutalente kasvamas?

Viire Sepp



Tallinn, 20.11.2014



Meie uskumus andekusest mõjutab meid rohkem, kui me seda arvame...

„Jäävusteooria“ vs „Juurdekasvuteooria“

(ingl. Fixed vs growth mindset)



Ülitundlikkus kui andekuse „juurestik“

Füüsilise, meelelise, intellektuaalse, loomingulise ja emotsionaalse energia küllus, mis toidab, rikastab, võimendab ja avardab annet



Andekate kognitiivsed eripärad (1)

- Kalduvus pöörata tähelepanu detailidele
– mõjutab ka lahendamise kiirust
- Kulutavad rohkem aega lahenduse planeerimise (inkubatsiooni) etapis
- Paindlikumad alternatiivsete lahendusstrateegiate leidmisel



Andekate kognitiivsed eripärad (2)

- Taiplikumad probleemi määratlemisel
- Suutlikkus eristada olulist ebaolulisest
- Teadmiste baas rikas ja hästi struktureeritud – võimaldab hõlpsat aktiveerimist
- Metakognitiivsed oskused kujunevad varem



Andekate metakognitiivne eelis avaldub **tundmatute ja uudsete** ülesannete lahendamisel

Kognitiivsete võimete arendamiseks anda võimalus „mõelda andekalt“

- Sisu ja metakognitsioon samaaegselt
- Strateegiate kasutamine eri kontekstides
- Kõrgemad mõtlemise tasemed



Loovuse avaldumise eeldused

Cropley & Urban, 2000

- avatus uutele ideedele ja kogemustele
- seiklusvaim
- autonoomia
- ego tugevus
- positiivne enesehinnang
- ebatavaliste lahenduste ja erinevate tahkude eelistamine
- ebaselguse talumine
- võime riske arvestada, riskitaluvus
- valmisolek pingutada



Unikaalne maailmapilt on andekuse olemus

Ei ole võimalik luua uut, kui me pole julgenud eksida

“Inspiratsioon on olemas, aga ta peab leidma sind töötamas”

Renzulli: andekus on dünaamiline

- Ei ole kunagi ühte näitajat ega ajahetke, mis lubaks lõplikult määratleda kellegi andekust.
 - Andekus avaldub potentsiaali realiseerimises
 - Andekus on arendatav ja selle väljendumine sõltub paljudest faktoritest
- => seda ei saa mõõta kui olemuslikku
“omadust“, saame hinnata „**andekat käitumist**“



„Andeka käitumise“ ja/või omaduste põhjal saame ennustada, kellest võiks saada talent

ühe- või teiselaadse andekusega seotud ja sellele viitav käitumine või omadused, mis avalduvad erinevates olukordades (süüoluliselt sagedamini, kui eakaaslastel)



Andekal lapsel on sageli mõned järgmistest omadustest (võrdluses eakaaslastega)

- Kiire õppija
- Hea abstraktne mõtleja
- Omab laialdast sõnavara
- Väga hea mälu
- On tundlik ja emotsionaalne
- Arenenud õiglustundega
- Püüab oma tegemistes täiuse poole



- On oma huvides järjekindel
- Eelistab endast vanemate seltskonda
- On hea huumorimeelega
- Laialdaste huvidega
- Õpib varakult lugema
- Arenenud kujutlusvõime (palju kujuteldavaid sõpru)
- Väga loominguline
- Iseseisev ja protestimeelne
- Hea arvutaja ja piltmõistatuste kokkupanija

Kui “jah” vastuseid on enamus, siis peaksite oma lapse/õpilase vaimse võimekuse ja õppevajaduste suhtes tähelepanelikum olema



Matemaatikas andekad (1)

- taipavad kergesti probleemi formaalset struktuuri
- tunnevad ära mustri
- arutlevad loogiliselt, sj võivad jätta etappe vahele
- mõtlevad paindlikult
- mõtlevad lihtsustatud matemaatilistes vormides



Matemaatikas andekad (2)

- Üldistavad näidete põhjal
- Kasutavad matemaatilisi sümboleid mõtlemisprotsessi osana
- Probleemi lahendamisel võime töötada edasi-tagasi
- Jätavad meelde matemaatilisi suhteid, probleemitüüpe, lahendusmustreid



Loodusteadustes andekad (1)

- Püstitavad tõestel eeldustel rajanevaid oletusi ja teevad järeldusi
- On teadlikud, kuidas kontekst mõjutab sisu interpreteerimist
- Naudivad loogilist arutelu



Loodusteadustes andekad (2)

- Kasutavad efektiivselt erialasõnavara abstraktsete ideede genereerimisel
- Mõtlevad paindlikult, üldistavad ideid ja kasutavad probleemilahenduslikku lähenemist
- Võimelised hindama tulemusi ning mõtlema kriitiliselt



Tehnoloogias andekad (1)

- Võtavad kergesti vastu ja diskuteerivad uute ideede üle
- Mõtestavad antud teabehulgast väljapoole
- Tuletavad keerulistest andmetest lihtsaid ja elegantseid lahendusi
- On konstruktiivselt enesekriitilised



Tehnoloogias andekad (2)

- Ilmutavad leidlikkust ja osavust tootmiskustes ja -tehnikates
- Suudavad kohandada vanu ideid uutega
- Oskavad näha esemeid 2D või 3D kujutuses
- On võimelised esitama ideid erinevates vormides –visuaalses, ruumilises, verbaalses, matemaatilises



Andekad innovaatorid ehk ettevõtlusandekad (1)

- Mõtlevad pidevalt, kuidas“ teha raha“
- Orienteeritud reaalelulistele projektidele
- Töötavad visalt oma plaanide realiseerimise ja edu nimel
- Läbikukkumised ei peata neid
- Optimistid ja „maailmaparandajad“



Andekad innovaatorid ehk ettevõtlusandekad (2)

- Orienteeritud väljakutsetele juba väga varases eas
- Võistluslikud, perfektsionistid
- Vastumeelsus traditsiooniliste õppeainete suhtes – paljud on olnud koolis alasooritajad
- Iseseisvad mõtetes ja tegudes, reeglilmurdjad



Vahelepõige:

Kuidas koolis läbipõrunud innovaatorite -
Nobeli laureaate elulugude uurimine on
inspireerinud huvi teaduse vastu



Õppimine kui treening vs loomulik õppimine

- tekitab huvi, on loominguline, arendab mitmekülgseid oskusi, omab konkreetset väljundit ja tekitab sotsiaalse kaasatuse tunde

Eesmärk: andeka *käitumise* edendamine
paindliku ja mitmekülgse rikastava õppe teel

=> Hea õpikeskkond andekatele on huvitav
õpikeskkond kõigile



Kuidas andekate arengut toetada

- Lähtuda tugevatest külgedest ja huvist
- Lasta teha ise valikuid, osaleda reeglite kehtestamises
- Tunnustada tehtud jõupingutuste eest
- Orienteeruda mitte ainult tulemusele, vaid tähtsustada ka protsessi
- Aidata seada (ka väikesi) eesmärke
- Mitte kaotada kannatust
- Püüda mõista tundeid, olla avatud
- Luua õhustik, mis annab kindlustunde



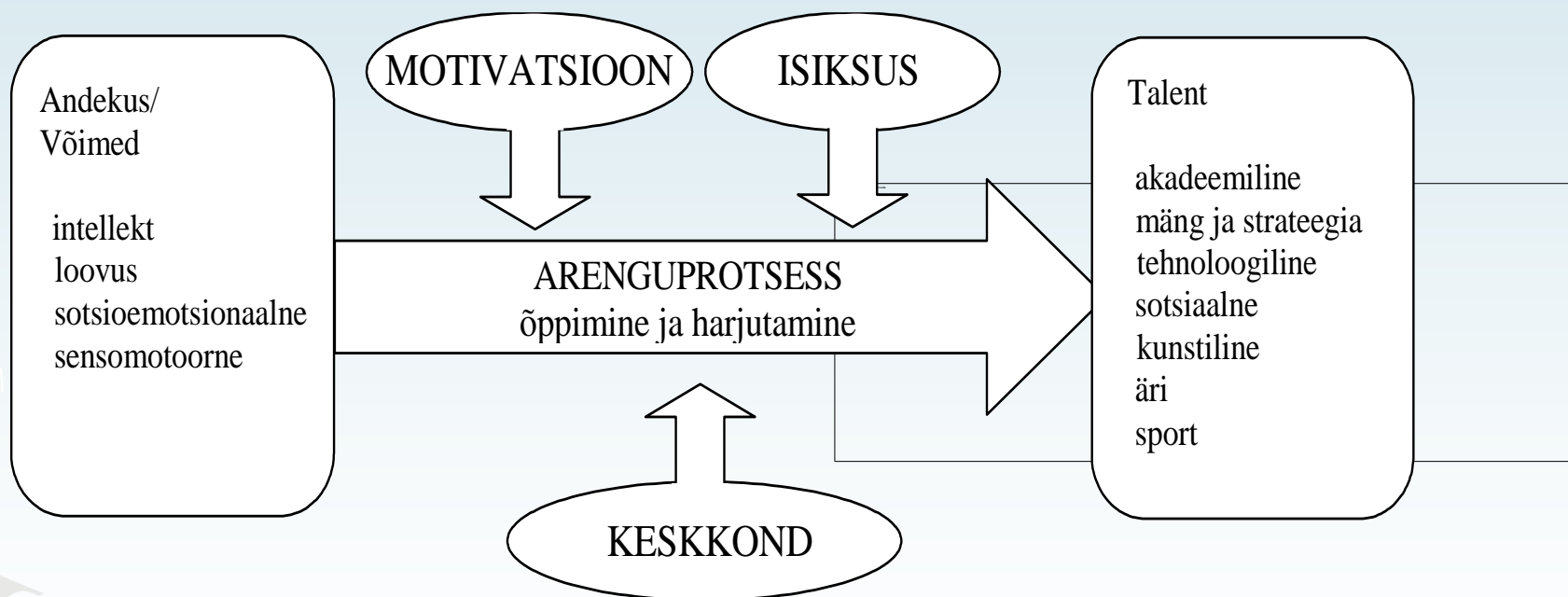
Hea õpikeskkond see, kus saame

- tunnetada oma võimeid
(tugevdada enesetõhususe tunnet)
- arendada eneseregulatsiooni-strateegiaid
(õpioskused, ajakasutus, isiklikud standardid, eneseanalüüs)
- näha õppimist isiklikult tähendusrikkana
(seotus huvide ja tulevikuvisioniga)
- olla loov
- mõista, et edu on võimalik



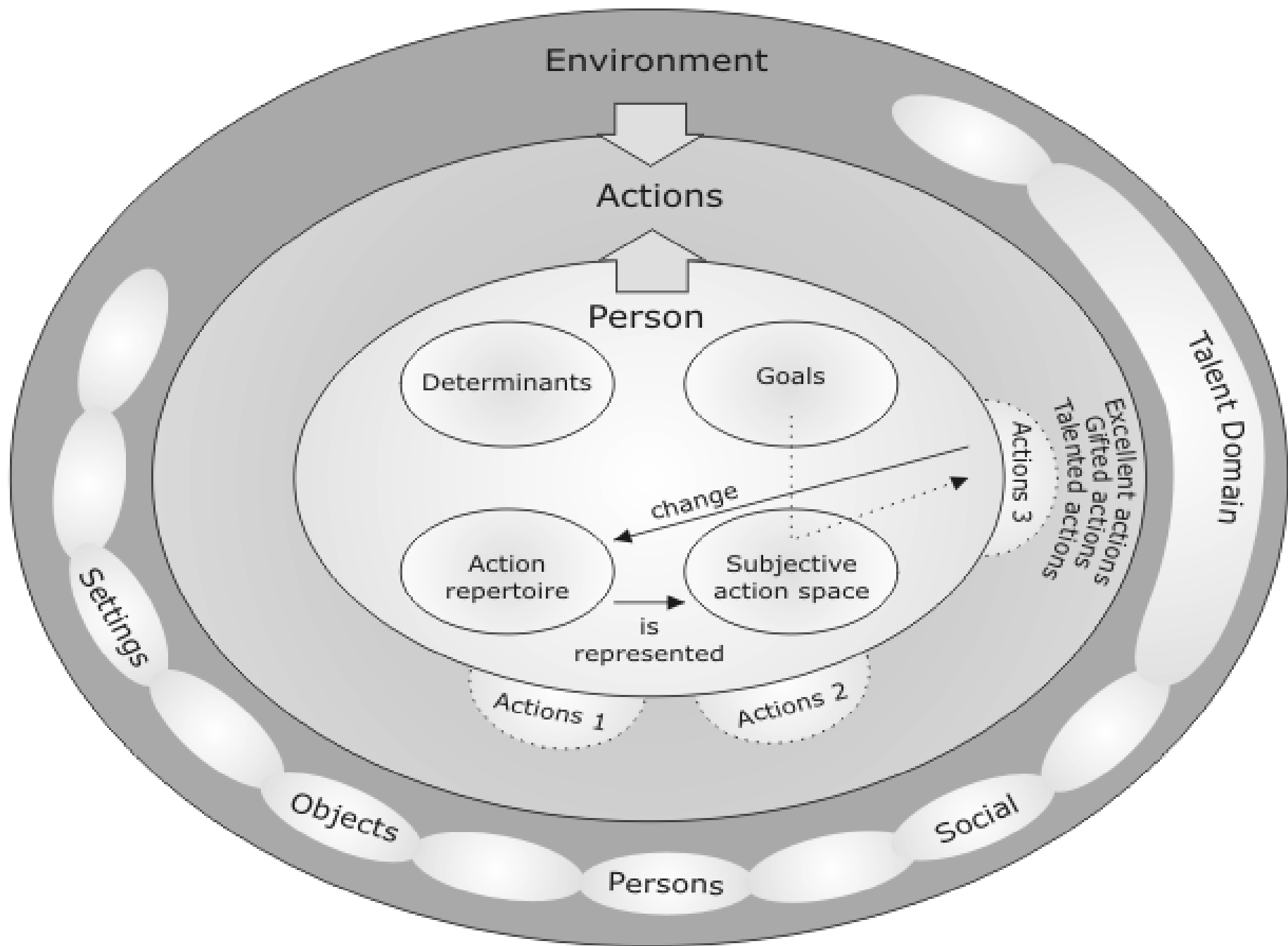
Andekusest talendiks

Gagné, 1985, 2009



On võimalik olla andekas, kuid mitte saada talendiks...





Ühele ja samale tulemusele võib jõuda erinevatelt stardipositsioonidelt lähtuvalt ning erinevaid trajektoore mööda.

Ziegler & Phillipson, 2011





Head koostööd!

